

Zigmas ZINKEVIČIUS

Vilniaus universitetas

**APIE LIEPIAMOSIOS NUOSAKOS
FORMANTĄ *-ke-* (<*-*kia-*?)**

Žemaičiai vietoj liepiamosios nuosakos formanto *-ki-* (pvz.: *rašý-ki-me*, *rašý-ki-te*, *rašý-ki-s*) turi *-ke-*, pvz.: *rašý-ke-m*, *rašý-ke-t*, *rašý-ke-s/rašý-kē-s* (su antriniu balsio pailgėjimu). Sporadiškai tokios formos pasitaiko ir pažemaitės aukštaičių tarmės plote. Kadangi šiose tarmėse veiksmožodžių *i* kamienas keičiamas *į* kamienu (pvz.: *mýliam* ‘mylime’, *mýliat* ‘mylite’, 3 refl. *mýlias/mýliās* ‘mylisi’), formantas *-ke-* gali būti iš *-kia-*. Taigi nurodytas formantas galima būtų suprasti kaip *rašý-kia-m*, *rašýkia-t*, 3 refl. *rašý-kia-s/rašý-kiās*. Tačiau tokiam aiškinimui ne visai pritaria senieji raštai: čia esama *-ke-me*, *-ke-te*, 3 refl. *-ke-s(i)* ir šalia esamojo laiko *-i-me*, *-i-te*, *-i*, būsimąjo laiko *-si-me*, *-si-te-*. Antai ankstyvuosiuose Mažvydo tekstuose (*Katekizme*, *Te Deum laudamus*, *Formoje krikštymo*, *Parafrazyje* ir *Giesmyno I* dalyje), mažiau paliestuose aukštaičių tarmės įtakos, tėra vien formantas *-ke-* (su *-ki-* rastas vienintelis abejotinas pavyzdys *Giesmyno I* dalyje), bet esamojo ir būsimąjo laiko formų *i* kamienas visur išlaikytas sveikas (rasta tik pora esamojo laiko *į* kamieno pavyzdžių). Todėl gali būti teisingas Chr. S. Stangas, linkęs manyti, kad iš seno lietuviai šalia formanto *-ki-* yra turėję ir variantą *-ke-*, išlikusį nurodytose tarmių formose. Dėl *-ki-* : *-ke-* santykio plg. dalelytę lie. *gi* ir sl. *že*.

Ar iš tikrųjų senovėje lietuviai turėjo formantą *-ke-*, ar tai tėra *-kia-*, galėtų paaiškėti tik gerai ištyrus visų senųjų raštų duomenis.